

J. a ostatní proti Rakousku, rozsudek ze dne 17. 1. 2017 - K působnosti trestních zákonů ve vztahu k trestnému činu obchodování s lidmi a k povinnosti státu vést řádné vyšetřování a poskytovat náležitou pomoc obětem obchodování s lidmi

Stěžovatel: J. a ostatní

Žalovaný stát: Rakousko

Číslo stížnosti: 58216/12

Datum: 17.01.2017

Článek Úmluvy: čl. 3

čl. 4

čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: obchodování s lidmi, omezení osobní svobody, pozitivní závazky, účinné vyšetřování, zákaz otroctví a nucených prací

Český právní řád: § 2 odst. 3 trestního řádu, § 159a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

§ 2 odst. 4 písm. c) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů

§ 4 až § 9 trestního zákoníku, § 168 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Významnost: 1

K působnosti trestních zákonů ve vztahu k trestnému činu obchodování s lidmi a k povinnosti státu vést řádné vyšetřování a poskytovat náležitou pomoc obětem obchodování s lidmi

Autorský komentář:

Mezinárodněprávní závazky České republiky v oblasti trestání obchodu s lidmi vyplývají např. z Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi ze dne 16.5.2005 (uveřejněna pod č. 33/2017 Sb. m. s.) nebo z Protokolu o předcházení, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňující Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (uveřejněna pod č. 75/2013 Sb. m. s.), ze dne 15.11.2000 (Palermský protokol uveřejněný pod č. 18/2015 Sb. m. s.). Tyto závazky hmotněprávní povahy byly v zásadě implementovány v ustanovení o zločinu obchodování s lidmi podle § 168 trestního zákoníku. Procesní povinnosti z nich vyplývající jsou pak obsahem příslušných ustanovení trestního řádu ohledně postupu orgánů činných v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) a ochrana obětí této trestné činnosti je pak dále rozvedena v zákoně č.

45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Například podle § 2 odst. 4 písm. c) tohoto zákona se oběť trestného činu obchodování s lidmi považuje za „zvláště zranitelnou oběť“, což jednak posiluje její postavení jak v trestním, tak v administrativním řízení (např. má právo na bezplatnou odbornou pomoc podle § 5 zákona), jednak zakládá povinnost speciálního zacházení státních orgánů, zejména OČTŘ, při provádění procesních úkonů týkajících se této oběti (např. § 20 odst. 2 zákona stanoví povinnost provádět její výslech zásadně osobou k tomu vyškolenou).

V předkládané věci ESLP dospěl k závěru, že postupem rakouských státních orgánů nedošlo k namítanému porušení čl. 3 a čl. 4 Úmluvy, když jejich procesní postup zcela odpovídal požadavkům na přístup k obětem (popřípadě k údajným obětem) trestného činu obchodování s lidmi. Soud rovněž zdůraznil, že v mezinárodněprávních dokumentech není stanovena univerzální pravomoc členských států pro stíhání trestného činu obchodování s lidmi, pokud k jeho spáchání došlo v cizině vůči cizímu státnímu příslušníkovi.

Vnitrostátní úprava procesních postupů OČTŘ, případně jiných subjektů, poskytuje obětem trestného činu obchodování s lidmi v příslušných ustanovení trestního řádu (např. § 43 odst. 4, § 51a, § 212a) a v zákoně o obětech trestných činů vyžadovaný standard. Z ustanovení § 2 odst. 3 trestního řádu vyplývá povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví (zásada legality). Jde ovšem o činy, na něž se vztahuje působnost (místní) českých trestních zákonů. Pokud vycházíme z toho, že v předložené věci došlo ke spáchání činu cizím státním příslušníkem, který nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt, a to v cizině, přičemž předmětem útoku byli cizinci, pak stíhání pachatele by bylo podmíněno splněním podmínek uvedených v § 8 trestního zákoníku (subsidiární zásada univerzality). Mezinárodní úmluvy vztahující se k trestnímu postihu obchodu s lidmi výslovně požadují jen povinnost členského státu zakotvit trestnost obchodování s lidmi, dojde-li ke spáchání činu na jeho území, případně vůči jeho občanům. Těmto požadavkům odpovídající hmotněprávní úprava je obsahem § 168 trestního zákoníku.

Otázkou je, zda ke spáchání činu by zčásti nedošlo též na území České republiky, jestliže takový pachatel by s poškozenými pobýval v České republice a nadále je zde využíval např. k nuceným pracím. Bylo by nutno ovšem posoudit naplnění zákonných znaků objektivní stránky předmětného trestného činu, a to i s ohledem na předmět útoku – srov. podstatné rozdíly, je-li předmětem útoku dítě (§ 168 odst. 1 trestního zákoníku), anebo osoba starší osmnácti let (§ 168 odst. 2 trestního zákoníku).

SKUTKOVÝ STAV A PRŮBĚH ŘÍZENÍ PŘED NÁRODNÍMI SOUDY

Stěžovatelkami jsou tři státní příslušnice Filipín, které mezi léty 2006–2009 odešly pracovat do Dubaje ve Spojených arabských emirátech jako služebné v domácnosti a tzv. „au-pair“. Dle tvrzení stěžovatelek jim jejich zaměstnavatelé vzali pasy, nutili je pracovat dlouhé hodiny i sedm dní týdně, vyhrožovali jim, vykořisťovali je, za práci jim neplatili smlouvenou odměnu, fyzicky i psychicky jim ubližovali. Stěžovatelky byly vystaveny nelidskému zacházení, kdy z celkového popisu události jednotlivými stěžovatelkami lze zmínit alespoň některé příklady – nucení pracovat každý den v týdnu od 5 nebo 6 hodin ráno do půlnoci bez jakéhokoliv volna; zákaz vycházet z domu bez dohledu; zákaz mít vlastní telefon, přičemž rodině bylo dovoleno zavolat jednou za měsíc; zákaz mluvit s ostatními zaměstnanci z Filipín v jejich rodném jazyku; dlouhodobé vystavení hladu, přičemž byly poskytnuty jenom zbytky jídla po zaměstnavatelích; první stěžovatelce byl uložen trest spaní na podlaze, v jehož důsledku onemocněla, avšak přesto musela pracovat ve stejném časovém rozmezí a nemohla si koupit léky nebo navštívit lékaře; stěžovatelky byly bezdůvodně, případně za malichernosti, fyzicky trestány; při cestách do zahraničí jim nebylo dovoleno opustit apartmá; a další.

V červenci 2010 vzali zaměstnavatelé stěžovatelky s sebou na krátký výlet do Vídně, kde byly stejně jako v Dubaji nuceny pracovat od brzkých ranních hodin do půlnoci i déle, starat se o děti

zaměstnavatelů a provádět různé domácí práce. Pasy stěžovatelek dále zůstávaly v rukách zaměstnavatelů. Pár dní po jejich příjezdu do Vídně byly stěžovatelky nepřiměřeně slovně napadeny a bylo jim vyhrožováno, když se jedno z dětí zaměstnavatele ztratilo v zoo. Stěžovatelky již nadále nemohly takovéto zacházení snášet a současně měly obavy, že se násilí bude neustále stupňovat. S pomocí jednoho ze zaměstnanců hotelu, ve kterém byly ubytovány, den po incidentu v zoo utekly a našly zázemí mezi filipínskou komunitou ve Vídni.

Asi o devět měsíců později stěžovatelky kontaktovaly sdružení LEFÖ, neziskovou organizaci financovanou z vládních fondů, která v Rakousku pomáhá obětem obchodování s lidmi. S pomocí této neziskové organizace podaly stěžovatelky v červenci 2011 trestní oznámení na své zaměstnavatele, kde uvedly, že se staly oběťmi trestného činu obchodování s lidmi. Na základě tohoto oznámení byly stěžovatelky předvolány na policii k podání vysvětlení, kde byly vyslýchány speciálně vyškolenými policisty pro jednání s oběťmi obchodování s lidmi. Příslušníci policejního orgánu ve své zprávě dospěli k závěru, že trestný čin byl spáchán v zahraničí. Stěžovatelky byly současně informovány, že jejich zaměstnavatelé je rovněž obvinili z krádeže finančních prostředků a mobilního telefonu, které se měly dopustit při jejich útěku z hotelu, což však bylo rakouskými orgány hodnoceno jako nepravdivé.

V listopadu 2011 státní zastupitelství věc odložilo s odůvodněním, že rakouské orgány činné v trestním řízení nemají pravomoc stíhat trestné činy spáchané v zahraničí cizími státními příslušníky. Proti tomuto rozhodnutí podaly stěžovatelky stížnost k Zemskému trestnímu soudu ve Vídni, ve které argumentovaly, že jednání, které naplňuje znaky trestného činu obchodování s lidmi, se odehrávalo i na rakouském území. Ke stížnosti se vyjádřilo Zemské státní zastupitelství ve Vídni a ve vyjádření zdůvodnilo správnost rozhodnutí o odložení předmětné věci. Dle názoru státního zastupitelství nelze chování zaměstnavatelů, ke kterému došlo v Rakousku, podřadit pod taxativně vymezený výčet jednání, které spadají pod trestný čin obchodování s lidmi podle čl. 104a trestního zákoníku, zejména za situace, kdy se stěžovatelkám podařilo opustit zaměstnavatele jenom 2 až 3 dny po jejich příjezdu do Vídně.

V březnu 2012 Zemský trestní soud ve Vídni zamítl stížnost stěžovatelek s odůvodněním, že podle čl. 64 odst. 1 pododstavec 4 trestního zákoníku, dojde-li k zasažení rakouských zájmů anebo nemůže-li dojít k vydání pachatele, platí rakouské trestní zákony nezávisle na trestním právu místa, kde byl trestný čin spáchán. Vzhledem k tomu, že stěžovatelky strávily se zaměstnavateli ve Vídni přibližně tři dny, nebyly naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu obchodování s lidmi podle čl. 104a odst. 1 pododstavec 2 trestního zákoníku, jelikož jednání pachatele zakládající vykořisťování musí být páčáno po delší časové období. Proto je spáchání trestného činu v Rakousku vyloučeno. K zasažení zájmů Rakouska dochází, pokud oběť nebo pachatel je rakouským občanem, nebo pokud trestné činy mají konkrétní vztah k Rakousku, nebo pokud podle mezinárodního práva vzniká závazek v souvislosti se stíháním některých trestných činů.

V lednu 2013 podaly dvě stěžovatelky civilní žalobu proti svým zaměstnavatelům k vídeňskému soudu, ve které se dožadovaly doplatku mzdy. Jelikož však zaměstnavatelé nesídlí v Rakousku a stěžovatelky se z tohoto důvodu obávaly neúspěchu žaloby a povinnosti platit náklady řízení, předmětnou žalobu vzaly zpět.

Stěžovatelkám však bylo v Rakousku uděleno zvláštní povolení k pobytu pro oběti obchodování s lidmi spolu s pracovním povolením. V rámci ochranných opatření byly v ústředním registru utajeny jejich osobních údaje.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

APLIKACE ČLÁNKU 37 ODSTAVEC 1 ÚMLUVY

Podle čl. 37 odst. 1 Úmluvy „Soud může v kterékoli fázi řízení rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů, jestliže okolnosti dovolují dospět k závěru, že

a) stěžovatel již nemíní trvat na své stížnosti nebo

b) věc již byla vyřešena nebo

c) pro jakýkoliv jiný Soudem zjištěný důvod není dále opodstatněné pokračovat v jejím projednávání.

Soud však pokračuje v projednávání stížnosti, vyžaduje-li to dodržování lidských práv stanovených Úmluvou a jejími protokoly.“

69.-71. Právní zástupce stěžovatelek uvědomil v lednu 2015 Soud, že již není v kontaktu s třetí stěžovatelkou a nemá informace o místě jejího současného pobytu. Soud z jednání stěžovatelky vyvodil, že nadále nemá zájem na projednání své stížnosti, přestože zmocnila AIRE centrum k zastupování v řízení před Soudem, což však samo o sobě nepostačuje pro přezkum stížnosti. S ohledem na ztrátu kontaktu právního zástupce s třetí stěžovatelkou Soud konstatoval, že AIRE centrum nemůže smysluplně pokračovat v řízení o stížnosti třetí stěžovatelky (viz V. M. a ostatní proti Belgii, č. 60125/11, rozsudek velkého senátu ze dne 17.11.2016, § 36).

Za této situace Soud uzavřel, že projednání žádosti třetí stěžovatelky není opodstatněné, jelikož bylo shledáno, že třetí stěžovatelka již nadále netrvá na projednání své stížnosti ve smyslu čl. 37 odst. 1 písm. a) Úmluvy (viz mutatis mutandis Chirino proti Nizozemsku, č. 31898/04, rozhodnutí ze dne 4.5.2006; a Noor Mohammed proti Nizozemsku, č. 14029/04, rozhodnutí ze dne 27.3.2008).

Soud rovněž poznamenává, že třetí stěžovatelka uplatnila ve své stížnosti totožné námitky jako první dvě stěžovatelky. V souladu s čl. 37 odst. 1 Úmluvy in fine tak Soud neshledal žádné důvody vztahující se k dodržování lidských práv stanovených Úmluvou a jejími protokoly, které by vyžadovaly pokračování v projednání stížnosti (viz. Denizci a ostatní proti Kyperské republice, č. 25316-25321/94 a 27207/95, § 369, ECHR 2001-V).

Soud tedy rozhodl o vyškrtnutí stížnosti podané třetí stěžovatelkou ze seznamu a dále se zabýval pouze námitkami první a druhé stěžovatelky.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 ÚMLUVY

Stěžovatelky namítají, že byly podrobeny nuceným pracím a obchodování s lidmi a že rakouské orgány činné v trestním řízení nesplnily svoji pozitivní povinnost podle procesní části čl. 4 Úmluvy.

Relevantní část čl. 4 Úmluvy zní následovně:

„1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.

Od nikoho se nesmí žádat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.“

...

Soud shledal, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále shledal, že není nepřijatelná ani z žádného jiného důvodu. Na základě toho ji tedy prohlásil za přijatelnou.

...

Hodnocení soudu

a) Obecné principy

Soud odkazuje na svou relevantní judikaturu, která se týká obecných principů pro aplikaci čl. 4 Úmluvy na případy obchodování s lidmi a podrobování nuceným pracím (viz Rantsev proti Rusku a Kypru, č. 25965/04, rozsudek ze dne 7.1.2010, § 278). Soud znovu zdůrazňuje, že v čl. 4 Úmluvy jsou zakotveny základní hodnoty demokratické společnosti. První odstavec tohoto článku nepřipouští žádné výjimky a podle čl. 15 odst. 2 Úmluvy se od něj není možné žádným způsobem odchýlit, a to ani v případě krizových situací, které ohrožují život národa (viz C. N. proti Spojenému království, č. 4239/08, rozsudek ze dne 13.11.2012, § 65).

Soud v případě Rantsev konstatoval, že obchodování s lidmi je často chápáno jako forma moderního otroctví, a proto zaujal názor, že je samo o sobě porušením lidské důstojnosti, neslučitelné s demokratickými hodnotami a hodnotami Úmluvy, a spadá tedy pod ochranu čl. 4 Úmluvy i bez toho, aby toto jednání bylo nutné klasifikovat jako „otroctví“, „nevolnictví“ nebo „nucené práce“. Znaky obchodování s lidmi – zacházení s lidmi jako se zbožím, přísný dohled, omezení jejich pohybu, použití síly nebo výhrůžek a nízká nebo žádná odměna – se do určité míry nachází ve všech těchto skutkových podstatách (viz Rantsev, cit. výše, § 279–282). Soud rozhodl, že obchodování s lidmi, jehož cílem je vykořisťování osob, je ze své podstaty založeno na demonstraci moci spojené s právem vlastnictví. S lidmi se pak zachází jako se zbožím, které může být nakoupeno a prodáno nebo poskytnuto k výkonu nucených prací, často za minimální nebo žádnou odměnu, obvykle v sexuálním průmyslu, ale i jinde. Součástí je přísný dohled nad aktivitami obětí, jejichž pohyb je často omezen, jakož i použití síly a vyhrožování obětím, které žijí a pracují za špatných podmínek (viz Rantsev, cit. výše, § 281; viz M. a další proti Itálii a Bulharsku, č. 40020/03, rozsudek ze dne 31.7.2012, § 151).

Obchodování s lidmi je problém, který často není limitován vnitrostátním prostředím. V případech, kdy je oběť obchodování s lidmi převážena z jednoho státu do druhého, může k tomuto trestnému činu dojít ve státě původu, jakémkoli tranzitním státě i ve státě určení. Relevantní důkazy i svědci se mohou objevit ve všech těchto státech. I když se Palermský protokol nezabývá otázkou pravomoci států, Úmluva o potlačování obchodu s lidmi výslovně požaduje, aby měl každý členský stát zakotvenou pravomoc stíhat trestné činy obchodování s lidmi na svém území. Soud má za to, že takový přístup je z pohledu pozitivní povinnosti ležící na všech státech podle čl. 4 Úmluvy, která spočívá ve vyšetřování údajných trestných činů obchodování s lidmi, naprosto logický. Členské státy mají dále povinnost u trestných činů obchodování s lidmi efektivně spolupracovat s příslušnými orgány ostatních států, kterých se týká vyšetřování událostí, které se staly mimo jejich území (viz Rantsev, cit. výše, § 289).

Soud rozhodl, že stát se může dopustit porušení čl. 4 Úmluvy nejen svojí aktivní činností, ale i pro neschopnost efektivně ochránit oběti otroctví, nevolnictví, nucených nebo povinných prací v rozporu s jeho pozitivní povinností a nesplněním povinnosti vést komplexní vyšetřování (viz Siliadin proti Francii, č. 73316/01, rozsudek ze dne 26.7.2005, § 89 a 112, ESLP 2005-VII). Z toho vyplývá, že státy mají povinnost zakotvit ve svém právním řádu zákonný a administrativní rámec pro zákaz obchodování s lidmi a pro potrestání pachatelů a komplexně zajistit ochranu obětí, jak stanovuje Palermský protokol a Úmluva o potlačování obchodu s lidmi (viz Rantsev, cit. výše, § 285). Státy mají také povinnost zajistit příslušné školení pro příslušníky policie a imigrační úředníky (tamtéž, § 287).

Stejně jako v čl. 2 a 3 Úmluvy pozitivní povinnost státu věc vyšetřit vzniká v okamžiku, kdy se o ní dozví orgány činné v trestním řízení. Při vyšetřování musí být zachovány požadavky na nezávislost a neustrannost, rychlost řízení a zachování přiměřených lhůt a neodkladnost v případech, kdy je možné dostat osoby z nebezpečné situace. Vyšetřování má vést ke zjištění a potrestání pachatelů – tato povinnost se však týká prostředků, které mají být uplatněny, nikoliv výsledků, kterých má být dosaženo (tamtéž, § 288). Orgány činné v trestním řízení také musí podniknout všechny přiměřené kroky, které mají k dispozici, k zajištění důkazů vztahujících se k případu (ve vztahu k čl. 3 Úmluvy

viz Nikolay Dimitrov proti Bulharsku, č. 72663/01, rozhodnutí ze dne 27. 9 2007, § 69). Tuto pozitivní povinnost ale nelze vykládat způsobem, který by nepřiměřeně ztěžoval, nebo až znemožňoval činnost orgánů činných v trestním řízení (viz mutatis mutandis ve vztahu k čl. 2 Úmluvy Maiorano a ostatní proti Itálii, č. 28634/06, rozhodnutí ze dne 15.12.2009, § 105).

b) Aplikace těchto principů na projednávaný případ

Soud především konstatoval, že se na projednávaný případ vztahuje čl. 4 Úmluvy, což vyplývá i z předchozí judikatury v předmětné věci (viz výše např. Siliandin a Rantsev). Údajné protiprávní jednání porušující čl. 4 Úmluvy není vytýkáno rakouským úřadům, ale soukromým osobám, přesněji řečeno zaměstnavatelům stěžovatelek, kteří se jej měli dopouštět v rozmezí několika let v Dubaji a po dobu dvou až tří dnů v Rakousku. Z tohoto důvodu se projednávaný případ týká spíše pozitivních povinností podle tohoto ustanovení, než těch negativních.

Soud poznamenává, že v projednávaném případě vyvstávají v zásadě dvě otázky: zda rakouské orgány dodržely svou pozitivní povinnost identifikovat stěžovatelky jako (možné) oběti obchodování s lidmi a poskytly jim pomoc a zda splnily svou povinnost údajné trestné činy řádně vyšetřit.

i) Zda byla splněna povinnost identifikovat stěžovatelky jako oběti obchodování s lidmi a byla jim poskytnuta pomoc

K první otázce soud poznamenává, že z vysvětlení podaných stěžovatelkami na policii vyplývá, že orgány činné v trestním řízení zřejmě považovaly tvrzení stěžovatelek za věrohodná. Od okamžiku, kdy se stěžovatelky obrátily na policii, bylo s nimi zacházeno jako s (možnými) oběťmi obchodování s lidmi. Byly vyslyšány speciálně školenými policisty, bylo jim uděleno zvláštní povolení k pobytu a pracovní povolení k zajištění jejich legálního pobytu v Rakousku a bylo rozhodnuto o zákazu zveřejnění jejich osobních údajů v ústředním registru, aby nebylo pro širokou veřejnost možné zjistit místo jejich pobytu. Během trestního řízení stěžovatelky podporovala nezisková organizace LEFÖ, kterou financuje vláda za účelem poskytnutí pomoci obětem obchodování s lidmi. Podle tvrzení vlády, které stěžovatelky nezpochybnily, jim byly uděleny pokyny pro další řízení, zajištěno právní zastoupení a poskytnuta pomoc k usnadnění jejich integrace v Rakousku.

K otázce, zda byly splněny povinnosti státu dle čl. 4 Úmluvy, je v první řadě nutné zjistit, zda rakouské orgány braly tvrzení stěžovatelek vážně a aplikovaly příslušné právní normy. Z tohoto úhlu pohledu Soud podotýká, že právní úprava a administrativní rámec týkající se ochrany (možných) obětí obchodování s lidmi jsou v Rakousku zjevně dostatečné a rakouské orgány podnikly všechny kroky, které se od nich mohly v této situaci rozumně očekávat. Toto nebylo zpochybněno ani stěžovatelkami. Soud má tedy za to, že povinnost orgánů identifikovat, ochránit a poskytnout pomoc stěžovatelkám jako (možným) obětem obchodování s lidmi byla splněna.

ii) Zda byla splněna pozitivní povinnost vyšetřit obvinění z obchodování s lidmi

Pokud se jedná o procesní povinnost vyšetřit obvinění stěžovatelek a povinnost trestně stíhat případy obchodování s lidmi, kterými jsou rakouské orgány činné v trestním řízení vázány, Soud poznamenává, že stěžovatelky měly možnost se podrobně vyjádřit k tomu, co se jim stalo a jak s nimi zacházeli jejich zaměstnavatelé. Státní zastupitelství zahájilo šetření potom, co stěžovatelky v červenci a srpnu 2011 podaly vysvětlení na policii. Trestní řízení ve věci nebylo možné zahájit dříve, jelikož se stěžovatelky obrátily na policii až téměř rok poté, co odešly od svých zaměstnavatelů. Vyšetřování nicméně bylo v listopadu 2011 odloženo, jelikož státní zastupitelství dospělo k závěru, že chování zaměstnavatelů stěžovatelek na rakouském území nenaplnilo znaky trestného činu obchodování s lidmi podle čl. 104a trestního zákoníku. Státní zástupce uzavřel, že se údajný trestný čin obchodování s lidmi stal v zahraničí, podezřelí nebyli občany Rakouska a věc ani jinak

nezasahovala do rakouských zájmů. Rozhodnutí o odložení věci potvrdil v prosinci 2011 Zemský trestní soud ve Vídni, který dodal, že není důvod vést trestní stíhání, pokud na základě výsledků vyšetřování není odsouzení pachatele o nic více pravděpodobné, než jeho zproštění. Dle názoru vídeňského soudu ani mezinárodní právo nestanovuje státu žádnou povinnost pokračovat ve vyšetřování možných trestných činů, které se udály v zahraničí. Ve svém podání vláda poukázala na to, že žádost o právní spolupráci byla ze strany Spojených arabských emirátů v minulosti mnohokrát bez zjevného důvodu odmítnuta. Z toho lze vyvodit, že by další žádost byla bezpředmětná i v tomto případě.

V kontextu pozitivních povinností Rakouska tak podle Soudu vyvstávají dvě otázky, a to zda mělo Rakousko povinnost vyšetřovat údajné trestné činy spáchané v zahraničí a jestli vyšetřování události, ke kterým došlo v Rakousku, bylo dostatečné.

a) Údajné události v zahraničí

K údajným událostem ve Spojených arabských emirátech Soud prohlašuje, že procesní část čl. 4 Úmluvy nevyžaduje, aby státy měly zakotvenou univerzální pravomoc pro stíhání trestného činu obchodování s lidmi spáchaného v zahraničí (srov. Rantsev, cit. výše, § 244, v souvislosti s čl. 2 Úmluvy). Palermský protokol v otázce pravomoci mlčí, ale Úmluva o potlačování obchodu s lidmi požaduje, aby členské státy měly v trestním právu zakotvenou pravomoc stíhat trestné činy obchodování s lidmi, které jsou spáchány na jejich území případně proti jejich občanům (tamtéž, § 289, viz výše odst. 105). Soud proto nemůže postupovat jinak, než dovodit, že v projednávaném případě Rakousko nemělo žádnou povinnost vyšetřovat najmutí stěžovatelek ve Filipínách a jejich údajné vykořisťování ve Spojených arabských emirátech.

b) Události v Rakousku

Podle tvrzení stěžovatelek s nimi rakouské orgány činné v trestním řízení zacházely jako s oběťmi obchodování s lidmi, čímž uznaly, že těmito oběťmi jsou. Dle názoru Soudu ale pouhá skutečnost, že se stěžovatelkami bylo zacházeno jako s (možnými) oběťmi trestného činu obchodování s lidmi, neznamena, že byly naplněny znaky skutkové podstaty tohoto trestného činu. Uvedené speciální zacházení není předpokladem pro zjištění trestného činu a je nezávislé na povinnosti orgánů činných v trestním řízení věc vyšetřovat. (Možné) oběti obchodování s lidmi potřebují pomoc ještě předtím, než je formálně rozhodnuto o spáchání trestného činu obchodování s lidmi, opačný postup by byl proti principu ochrany těchto obětí. Otázka, jestli byla naplněna skutková podstata trestného činu, by byla zodpovězena v dalším trestním řízení.

Soud znovu zdůrazňuje, že stěžovatelkám byla dána možnost podrobně popsat všechny skutečnosti speciálně školeným policistům, kteří z vyjádření stěžovatelek sepsali úřední záznamy o více než 30 stranách. Na základě těchto vyjádření dospěli k závěru, že události ve Vídni tak, jak je popsaly stěžovatelky, trvaly maximálně 3 dny a samy o sobě nejsou schopné naplnit skutkovou podstatu trestného činu podle čl. 104a trestního zákoníku. Stěžovatelky nepopsaly žádné špatné zacházení, ke kterému by došlo v Rakousku. Soud má za to, že ve světle skutečností projednávaného případu a důkazů, které měly orgány k dispozici, nelze považovat rozhodnutí o tom, že nebyla naplněna skutková podstata trestného činu podle čl. 104a trestního zákoníku za nepřiměřené.

Soud dále přezkoumal tvrzení stěžovatelek, že nelze na události na Filipínách, ve Spojených arabských emirátech a v Rakousku nahlížet jako na samostatná jednání, a konstatoval, že i kdyby tyto události posuzovány byly společně, nic nenasvědčuje tomu, že orgány činné v trestním řízení nesplnily svou vyšetřovací povinnost. Rakouské orgány se o událostech ve Vídni dozvěděly asi až rok po tom, co k nim došlo, a tedy dávno poté, co zaměstnavatelé stěžovatelek opustili Rakousko a zřejmě se vrátili do Dubaje. Z toho důvodu mohly orgány činné v trestním řízení postupovat pouze

několika způsoby: požádat o právní pomoc Spojené arabské emiráty, prostřednictvím písemné žádosti se pokusit vyslechnout zaměstnavatele stěžovatelek a tím jim dát možnost se k věci vyjádřit nebo vydat příkaz ke zjištění jejich pobytu podle čl. 197 trestního řádu. Z informací, které Soud měl k dispozici, vyplývá, že orgány činné v trestním řízení nemohly přiměřeně očekávat, že by byly schopny konfrontovat zaměstnavatele stěžovatelek ohledně vznesených obvinění, jelikož neexistuje žádná vzájemná dohoda mezi Rakouskem a Spojenými arabskými emiráty. Vláda v tomto ohledu odkázala na své dřívější zkušenosti, kdy i prostá žádost o právní pomoc byla bez zjevného důvodu odmítnuta. Nezdá se tedy pravděpodobné, že by výše popsané kroky, i když teoreticky uskutečnitelné, měly rozumnou šanci na úspěch, a tudíž by měly být od orgánů státu požadovány. Soud navíc musí zdůraznit, že podle rakouského práva má státní zástupce na základě zásady proporcionality při rozhodování prostor pro vlastní uvážení, které trestné činy bude stíhat a které odloží (čl. 210 trestního řádu). Navíc podle čl. 197 trestního řádu nelze zahájit trestní stíhání bez přítomnosti obviněného. V souladu s čl. 193 odst. 2 trestního řádu přitom může státní zástupce před koncem promlčecí doby znovu případ otevřít a pokračovat ve vyšetřování. Z výše uvedených důvodů Soud dospěl k závěru, že vyšetřování, které rakouské orgány činné v trestním řízení v projednávaném případě provedly, bylo z hlediska čl. 4 Úmluvy dostatečné.

ZÁVĚR

Na základě výše uvedených skutečností Soud shledává, že rakouské orgány činné v trestním řízení splnily povinnost ochránit stěžovatelky jako (možné) oběti obchodování s lidmi. Současně neporušily svou pozitivní povinnost stanovenou procesní částí čl. 4 Úmluvy, když rozhodly, že nemají pravomoc rozhodovat o údajných trestných činech spáchaných v zahraničí, a odložily prověřování událostí, které se odehrály v Rakousku.

Nedošlo tedy k žádnému porušení tohoto ustanovení.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelky dále tvrdí, že zacházení, kterému byly podrobeny, naplňuje požadavek minimální úrovně závažnosti podle čl. 3 Úmluvy, a že odpůrce porušil svou procesní povinnost řádně vyšetřit jejich případ.

Čl. 3 zní následovně:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému zacházení nebo trestu.“

Soud poznamenává, že tato námitka úzce souvisí s námitkou předcházející a musí tedy také být prohlášena za přijatelnou.

Stěžovatelky prohlásily, že pokud se Soud zabýval nedostatečným vyšetřováním případu podle č. 4 Úmluvy, bylo by pak už přísně vzato zbytečné zabývat se stejnými skutečnostmi i podle čl. 3 Úmluvy.

Stěžovatelky v zásadě předložily stejné námitky týkající se porušení čl. 3 i čl. 4 Úmluvy.

V souladu s návrhy stěžovatelek má Soud za to, že přezkum pozitivní povinnosti státu podle procesní části čl. 3 Úmluvy je velmi podobný tomu podle čl. 4 Úmluvy, což bylo komplexně přezkoumáno výše (srov. např. Jeronovičs proti Lotyšsku, č. 44898/10, § 107, rozsudek ze dne 5.7.2016 v souvislosti s čl. 2 a 3 a Rantsev, cit. výše, § 232, 288–289 a 299–300 v souvislosti s čl. 4). V zásadě ze stejných důvodů (viz výše odst. 112–118) dospěl Soud k závěru, že nedošlo k porušení pozitivní povinnosti státu podle čl. 3 Úmluvy.

K DALŠÍM TVRZENÝM PORUŠENÍM ÚMLUVY

Stěžovatelky tvrdí, že i když je Rakousko označilo jako oběti obchodování s lidmi, nedostatek formálního uznání mohl sám o sobě vést k porušení čl. 8 Úmluvy.

Jak již Soud uvedl ve svých závěrech týkajících se čl. 4 Úmluvy, se stěžovatelkami se zacházelo jako s (možnými) oběťmi obchodování s lidmi v souladu s rakouským vnitrostátním právem a jeho mezinárodněprávními závazky (viz výše odst. 110 a 111). Soud ve světle všech podkladů, které se týkají namítaných skutečností a spadají do jeho kompetence, neshledal žádné porušení práv a svobod zaručených Úmluvou nebo jejími protokoly, které by vyplývaly z této námitky. Stížnost tedy musí prohlásit za nepřijatelnou v souladu s čl. 35 odst. 3 a odst. 4 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

Rozhoduje o vyškrtnutí stížnosti podané třetí stěžovatelkou ze seznamu;

Prohlašuje stížnost za přijatelnou, pokud jde o námitky první a druhé stěžovatelky založené na čl. 3 a 4 Úmluvy, ve zbývajících částech za nepřijatelnou;

Rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 4 Úmluvy;

Rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 3 Úmluvy.

(Zpracovali: JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Adrian Matúš)